

قاعده ارجاع ضمیر به کلّ در معنی الادب

مدخول کلّ

نکرة

مفرد

ابن مالک: ضمیر راجع است به معنای کلّ (مفرد مذکر یا مفرد مؤنث): کلّ رجل قائم/ کلّ امرأة قائمة

ابوحیان: مرجع سیاقی هم جایز است: کلّ رجل قائم أو قائمون

اگر اراده فرد فرد شده باشد: لازم است مراعات معنای کلّ: کلّ امرأة قائمة/ جاد علیّ کلّ محسن فاعثانی

معنی: بستگی به اراده متکلم دارد
اگر اراده شده باشد مجموع بما هو مجموع: مرجع ضمیر سیاقی است: کلّ امرأة قائمات/ جاد علیّ کلّ محسن فاعثونی
(البته گاه صیغه جمع (مرجع سیاقی) می آید و اراده مفرد می شود (یعنی فاعثونی می آید ولی اراده فاعثانی می شود)

قول مختار ما (اگر از مواردی باشد که ارجاع ضمیر به خود «کل» لازم است (مثل مواردی که نیازمند عائد است: خبر، صفت، صله، حال) در این صورت سخن ابن مالک درست است

در غیر این صورت
مرجع ضمیر می تواند سیاقی باشد لذا آنچه معنی ادعا کرد (اراده متکلم) از لفظ فهمیده نمی شود بلکه از قرائن فهم می شود

مثنا یا جمع
اجماع است که مراعات معنای کلّ لازم است: کلّ رجال قائمون/ کلّ امرأتین قائمتان

نحات: مراعات لفظ کلّ (مفرد مذکر) یا معنای آن (به اعتبار مدخولش) جایز است: کلّهم قائم أو قائمون

اگر از مواردی است که نیازمند عائد است (خبر، صفت، صله، حال) باید مراعات لفظ کلّ (مفرد مذکر) شود: کلّهم قائم

معنی
در غیر این صورت مرجع می تواند سیاقی باشد؛ مثل آنکه بعد از جمله ای که کلّ در آن آمده، یک جمله جواب قسم (۹۴ مریم) یا جمله مستأنفه (۸ صافات) بیاید

قول مختار ما: قول معنی صحیح است

معرفة

(محدوف لفظاً) تنوین آن عوض از مضاف الیه مقدر است

ابوحیان: مراعات لفظ کلّ (مفرد مذکر) یا معنای آن (به اعتبار مدخولش) هر دو جایز است: کلّ یعمل علی شاکلیه/ کلّ کانوا ظالمین

اگر تنوین، عوض از «مفرد نکره» باشد: واجب است ضمیر مفرد به کلّ برگردد: کلّ یعمل: ای کلّ أخذ

معنی
اگر تنوین، عوض از «جمع معرفة» باشد: واجب است ضمیر جمع به آن برگردد: کلّ کانوا: ای کلّهم

!در مورد سایر شقوق مسأله (تنوین عوض باشد از منی و جمع نکره یا مفرد و منشی معرفة) معنی ساکت است

قول مختار
معنی ادعایی بدون دلیل مطرح کرده سپس مثالها را به نفع خود مصادره نموده، به نظر ما در اینجا نه قول ابوحیان صحیح است و نه قول معنی؛ بلکه قاعده عام (المقدّر کالمذکور) برقرار است. لذا اگر تنوین کلّ، عوض از نکره باشد، احکام نکره را دارد و اگر معرفة باشد احکام معرفة را دارد